

ben sovintejat, a llatinismes. Hereus del dret romà, els nostres juristes continuen veient en mots i locucions del llatí un component de prestigi i d'identificació inequívoca i concisa de conceptes, de relacions de naturalesa jurídica i d'axiomes. El volum es tanca amb una interessant bibliografia.

Cal celebrar la publicació d'una obra que, a més de ser una contribució de primer nivell al coneixement del llenguatge jurídic i dels

llenguatges d'especialitat en general, constitueix una autèntica invitació a emprendre noves recerques en un àmbit tan fonamental, històricament i també avui, de la comunicació com és el llenguatge jurídic, com a instrument al servei de la formalització de les normes que regulen les relacions humanes i institucionals i dels conflictes que genera la seva aplicació.

Carles DUARTE

BASTARDAS, Albert, *Cap a una sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Assaig Breu del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis (CETC) i Angle Editorial, 2005, 72 pàg., ISBN 84-961-0394-3.

Albert Bastardas realitza en el seu llibre *Cap a una sostenibilitat lingüística* una exploració de les teories i conceptes d'altres disciplines per extreure'n idees útils per a la comprensió dels fenòmens sociolingüístics.

En aquest llibre l'analogia es realitza amb el concepte de *sostenibilitat* utilitzat per l'ecologia. El concepte de *sostenibilitat* pren empena des del final dels anys vuitanta com a síntesi entre el desenvolupament dels anys seixanta i la reacció que va provocar en els setanta amb la teoria del creixement zero. La sostenibilitat no renuncia al millorament material i econòmic però el condiona a una actitud de respecte cap al medi ambient, necessària per a la continuïtat d'aquest creixement.

Els estudis en el camp *ecolingüístic* o de l'*ecologia de les llengües* fins ara s'havien inspirat fonamentalment en la bioecologia i en la ideologia *ecologista* (Mühlhäusler, 1995; Mufwene i Moshi, 1993). Però, en canvi, rarament s'havia parlat de *sostenibilitat lingüística* (o gairebé mai). De manera que les concepcions *sostenibilistes*, inspirades en l'ecologia general conceben un paradigma *pràctic* —i, per tant, polític— i *complex*, en el sentit que no neguen d'entrada les necessitats de benestar *material* dels humans, però intenten que aquestes necessitats no malmetin els ecosistemes fonamentals. Ja hem assenyalat que el paradigma *sostenibilista* té uns objectius més *polítics*, en el sentit que no no

més fa crítica ideològica —que també en fa— sinó que intenta *dissemyar* com podria ser un futur que conciliés progrés material i manteniment de la biosfera fonamental. Això, traslladat al camp lingüístic, pot ser, doncs, d'alguna manera una novetat; novetat que ens aporta el llibre d'Albert Bastardas.

Albert Bastardas comença analitzant el terme *sostenibilitat* i ens presenta el seu aspecte de «síntesi de possibles contraris»; és a dir, la síntesi entre un millorament material i econòmic, i el manteniment d'un medi ambient apte per la continuïtat de l'espècie. Realitza una analogia en el pla sociolingüístic i ens presenta, d'una banda, l'expansió glotofàgica de les grans llengües i, de l'altra, el manteniment i desenvolupament de la diversitat lingüística humana. Parafrasejant Ramon Folch ens diu que la sostenibilitat lingüística permetria un procés de transformació gradual de l'actual model d'organització lingüística de l'espècie humana que tindrà l'objectiu d'evitar que la bilingüïtzació o poliglòtització col·lectiva dels éssers humans comporti necessàriament l'abandonament de les llengües pròpies dels distints grups culturals.

Bastardas diu que un aspecte important del *sostenibilisme* és la seva concepció ecosistèmica dels fenòmens. Aplicat a la sociolingüística això vol dir que hem de considerar la llengua i el seu context com una

unitat bàsica; és a dir, no podem estudiar la llengua sense tenir en compte el seu context. De manera que fer sostenible la llengua comportarà fer sostenible un ecosistema sociocultural; voldrà dir equilibrar una organització complexa en la qual la llengua tingui garantida una evolució consensuada. La sostenibilitat és, doncs, clarament ecosistèmica i dinàmica. Una llengua no és només la seva gramàtica o el seu lèxic sinó també cognició, interacció i identificació humana.

També la competència lingüística pot ser analitzada en el concepte d'*ecosistema*. Els ecosistemes admeten un màxim d'incorporació d'elements externs sense perdre l'equilibri; la superació d'aquest màxim podria fer desaparèixer alguns dels elements propis, la qual cosa donaria lloc a una repercussió evolutiva important. De la mateixa manera els ecosistemes lingüístics poden registrar l'entrada d'un màxim d'elements lingüístics exògens sense trencar el seu equilibri ni posar en perill els elements propis. Bastardas menciona com a causes de ruptura històrica d'ecosistemes lingüístics les irrupcions migratòries i les integracions politicoeconòmiques. Més endavant, analitza les situacions de bilingüïsmes i com aquestes situacions poden comportar l'extinció de la llengua més feble o, pel contrari, el manteniment d'ambdues llengües; així, doncs, repassa el concepte de vitalitat etnolingüís-

tica (Viladot, 1993), el prestigi de la llengua, etc., per acabar preguntant-se com hauria d'ésser un multilingüisme sostenible. A partir d'aquí ens remet a la importància de les representacions subjectives de la realitat (és a dir, com les persones i els grups interpreten i integren subjectivament la realitat sociolingüística del propi grup i del grup forani). Ens diu que cal que la valoració del codi grupal d'origen sigui positiva (tant per al propi grup com per al grup de fora) per tal d'evitar una disminució d'ús de la llengua. També, en els casos en què no existeixi formalment un discurs negatiu, pot ser que les situacions demosociolingüístiques aboquin els parlants a abandonar, per motius pràctics, l'ús de la llengua pròpia. Caldrà, doncs, fer-los-en conscients; això vol dir que convé que el grup que parla la llengua més feble s'adoni, prengui consciència, que la convergència lingüística devers el grup que parla la llengua amb més poder de comunicació mina profundament la llengua pròpia.

Després diferencia el bilingüisme per contacte vertical (el bilingüisme fruit d'una integració territorial, política i econòmica), del bilingüisme per contacte horitzontal (el bilingüisme fruit del contacte entre les persones). Fa una sèrie de recomanacions per tal que el bilingüisme no comporti la desaparició de la llengua més feble i remarca la influència que té actualment la im-

migració en el bilingüisme horitzontal; ens avisa que una gran part d'aquesta immigració és llatinoamericana (el castellà és la seva llengua habitual de comunicació, i molts d'ells parlen llengües indígenes) i aquest fenomen està fent aparèixer una consciència ètnica en els catalans on no n'hi havia o n'hi havia molt poca. La gestió de tot aquest procés representa un gran desafiament: de quina manera es poden evitar els conflictes i com podem propiciar una adaptació lingüística d'aquesta immigració a l'ecosistema lingüístic català?

Finalment, el professor Bastardas presenta la necessitat d'un nou pensament des de la complexitat que superi les antigues i irreconciliables (falses) disjuncions separadores i la tendència a la dicotomització i simplificació on les coses o són blanques o negres. El pensament des de la complexitat parteix de la noció simultània de la complementarietat antagonista, de la necessitat d'unir els termes contraris ja que la realitat és interdependent. Cita el pensador francès Edgar Morin, autor entre altres llibres d'*Introduction à la pensée complexe* (Morin, 1992). Edgar Morin és un dels pensadors més significatius del final del segle xx tant per les seves recerques sobre el significat del mètode com per la reflexió al voltant de la idea de *complexitat*. El paradigma de la sostenibilitat lingüística és clarament acollit dins

d'aquesta perspectiva de la complexitat.

L'estudi de la sociolingüística com un ecosistema ens ajuda a aconseguir aquest canvi de mentalitat; una nova manera de veure les coses que ens duu a un enfocament distint de la realitat sociolingüística ja que té en compte la creixent intercomunicació del món on el contacte entre les persones de països diversos i diferents i l'exposició a d'altres llengües també creixerà. Un llibre interessant que aborda els problemes del bilingüisme i de la sostenibilitat lingüística de les llengües minoritàries i minoritzades des d'un nou punt de mira que utilitza les analo-

gies de l'ecologia i que es basa en el pensament d'Edgar Morin.

Maria-Àngels VILADOT

REFERÈNCIES

- MORIN, Edgar (1992). *Introduction à la pensée complexe*. París: ESF.
- MÜHLHÄUSLER, Peter (1995). *Linguistic ecology. Language change and linguistic imperialism in the Pacific Region*. Londres: Routledge.
- MUFWENE, Saliloko i MOSHI, Lioba (1993). *Topics in African Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- VILADOT, Maria-Àngels (1993): *Identitat i vitalitat lingüística dels catalans*, Barcelona: Columna Editorial.

PELÁEZ, Manuel J. (Hg.), *Diccionario crítico de juristas españoles, portugueses y latinoamericanos (hispanicos, brasileños, quebequenses y restantes francófonos)*, Bd. I (A-L), Saragossa/Barcelona 2005. 524 S, ISBN 84-609-3949-9.

Für die Arbeit der Katalanistik allgemein sowie für das katalanische Recht und seine Geschichte ist die vorliegende Arbeit von Interesse.

Es handelt sich um den ersten Band des kritischen Wörterbuchs über die Biographie wichtiger Juristen mit spanischem, portugiesischem bzw. lateinamerikanischem Ursprung und Hintergrund. Unter der Direktion von Manuel J. Peláez, des Leiters des Instituts für Rechts- und Institutionengeschichte an der

Universität Málaga, erschien nun der erste Band des geplanten Dreiteilers. Die Autoren haben viel Ausdauer, Kraft und Fleiß verwendet, um dieses Grundlagenwerk zu schaffen, welches nahezu 500 Juristen und ihre Tätigkeit innerhalb von 1500 Jahren charakterisiert.

Die meisten der Namen sind gewiss unbekannt, ermöglichen jedoch ein Kennenlernen der iberobzw. lateinamerikanischen Rechtswelt durch präzise Lebensbeschreibungen und Tätigkeitsberichte. Al-